

ÎNTREGIRI GENEALOGICE ȘI HERALDICE LA ISTORIA BRÂNCOVENILOR DIN SECOLUL AL XIX-LEA *

TUDOR-RADU TIRON

trtiron@yahoo.com

Președinția României – Cancelaria Ordinilor

GENEALOGICAL AND HERALDIC ADDITIONS TO THE HISTORY OF THE BRANCOVAN FAMILY DURING THE 19th CENTURY

ABSTRACT

The history of the Brancovans was illustrated through the figure of Constantin Brancovan, one of the most prominent princes of Wallachia (ruling from 1688 to 1714), beheaded at Constantinople and eventually declared saint and martyr of the Romanian Orthodox Church.

Possessing a huge fortune, the direct descendants of the prince continued to enjoy a singular social position during the 18th and the early 19th centuries, its members being appointed between the highest dignitaries of the realm. Having no issue, the last descendant *per masculos*, the great *ban* Grigore Brancovan († 1832), make several arrangements in order to insure the continuation of his blood. He adopted a niece to his wife, Zoe Mavrocordat († 1892), and married her with Gheorghe Bibescu, prince of Wallachia between 1843 and 1848. Their first born, also named Grigore († 1886), obtained in 1828 the written consent of the great *ban* “to be named and to sign as *Brancovan*”. Inheriting the estates of the family, Grigore also obtained, in 1860, from the emperor Franz Joseph I, a confirmation of the titles conferred upon his ancestor, prince Constantin Brancovan (count of Hungary in 1688 and prince of the Holy Roman Empire). In 1877, the Brancovans were inscribed in the *Almanach de Gotha*, the well known annual publication of the European royal and princely houses.

Being the first time for a Romanian family to appear in the *Almanach*, the 1877 edition contained detailed information on the history of the Brancovans, also including a notice on the family’s coat of arms. Besides several historical inaccuracies (more or less voluntary), the notice demonstrates the integration of a Romanian family in the continent’s genealogical elite.

Keywords: Brancovan family, Wallachia, Austria, genealogy, heraldry.

Abordată *in extenso* în cel de-al doilea volum al *Enciclopediei Familiilor Boierești*¹, istoria familiei lui Constantin vodă Bâncoveanu mai poate fi încă îmbogățită, prin valorificarea acelor izvoare deloc sau insuficient cunoscute. Contribuția de față pornește de la mai multe informații de natură genealogică și heradică cuprinse într-o prestigioasă publicație occidentală de acum aproape un secol și jumătate. Scopul avut în vedere este acela de a urmări o dublă întretăiere: între genealogia reală și cea de fantezie, precum și între investigația genealogico-heraldică în manieră occidentală, respectiv cea în manieră autohtonă.

La data de 27 aprilie 1832², se stingea din viață ultimul urmaș de parte bărbătească al voievodului, marele ban Grigore Brâncoveanu³. Născut pe la 1770, fiu și nepot de mari bani ai Craiovei, înrudit cu cele mai înalte neamuri ale țării și deținător al unei averi colosale, Grigore Brâncoveanu a încercat, spre sfârșitul vieții, să găsească o cale pentru a-și duce mai departe seminția. Căsătorit cu Safta Balș (n. 1778 - † 1857) și neavând copii, marele ban a adoptat-o pe Zoe Mavrocordat, nepoată a soției sale (n. 26 februarie 1805 - † 23 mai 1892). Măritată în 1825 cu Gheorghe Bibescu, viitorul domn regulamentar al Țării Românești, Zoe a fost mama lui Grigore (n. 24 decembrie 1827 - † 15 octombrie 1886), continuatorul neamului Brâncovenilor. Copilul a fost nășit de către banul Grigore Brâncoveanu, acesta hotărând, la 27 august 1828, ca finul său să aibă „(...) voia (...) de a se numi și iscăli Brâncoveanu (...) pentru pomenirea acestei vechi familii (...)”⁴.

În plină perioadă a romantismului genealogic moldo-valah (consecință a importanței arătată *evgheniei* în anii *Regulamentului Organic*)⁵, principele Grigore

---

* Comunicare susținută, sub numele *Informații despre ascendenții și descendenții lui Constantin Vodă Brâncoveanu într-un izvor genealogic din secolul al XIX-lea*, în cadrul Simpozionului Național „Constantin Brâncoveanu și Țara Făgărașului”, Muzeul Țării Făgărașului „Valer Literat”, Făgăraș, 29-31 mai 2008.

¹ *Familiile boierești din Moldova și Țara Românească. Enciclopedie istorică, genealogică și biografică*, coordonator și coautor Mihai Dim. Sturdza, vol. II, Editura Simetria, București, 2011, pp. 246-354.

² Emil Vîrtosu, Ion Vîrtosu, *O sută de ani dela înființarea Așezămintelor Brâncovenesti 1838-1938. Volumul I. Documente pentru istoria Bisericii, Școalei și Azilului Domnița Bălașa, precum și a Spitalului Brâncovenesc*, Monitorul Oficial, București, 1938, p. 439.

³ Sergiu Iosipescu, *Un uitat – marele ban Grigore Brâncoveanu*, în vol. „Familiile boierești din Moldova și Țara Românească ...”, ed. cit., pp. 293-305.

⁴ Dan Berindei, *Urmașii lui Constantin Brâncoveanu și locul lor în societatea românească. Genealogie și istorie*, în volumul „Constantin Brâncoveanu”, redactori coordonatori Paul Cernovodeanu, Florin Constantiniu, Editura Academiei R. S. R., București, 1989, p. 280.

⁵ Mihai-Răzvan Ungureanu, *Genealogia ca expresie a definiției sociale a boierimii moldovenești în epoca regulamentară*, în „Arhiva Genealogică”, nr. III (VIII), 1996, 3-4, pp. 107-109. Precizăm că toate concluziile formulate în privința creșterii importanței

Basarab-Brâncoveanu (Fig. 1) avea toate motivele de a fi mândru de poziția sa socială: fiu de domn după tată, urmaș de domn după mamă, Grigore era unicul purtător al titlurilor acordate, cu un secol și jumătate mai devreme, lui Constantin vodă Brâncoveanu. Amintim aici faptul că Brâncovenii au fost unul dintre foarte puținele neamuri autohtone care au primit titluri nobiliare din partea unei puteri străine; caz unic, Constantin Brâncoveanu a avut șansa – ca boier și apoi ca domn al Țării Românești, să urmeze un excepțional *cursus honorum* aristocratic: nobil transilvănean (1679)⁶, conte al Regatului Ungariei (1688), respectiv principe al Sfântului Imperiu (1695)⁷.

Conștienți de statutul avut, Brâncovenii secolului al XIX-lea i-au încredințat unui distins genealogist al perioadei, contele Amédée de Foras, misiunea alcătuirii unei istorii a familiei. Publicată în 1889, *La notice historique & généalogique sur les princes Bassaraba de Brancovan* dezvoltă unele date mai vechi, în tradiția unor studii precum *Genealogia Cantacuzinilor* (1787, autor Mihai Cantacuzino), *Însemnare arătătoare de 16 neamuri ale boerilor Alexandru și Ioan Baluș și a surorii sale Ecaderina Toranu di pi tată și di pi mamă* (s. a., autor Iancu Balș), *Ghenealoghia familiei Sturza sau Turzo cu arborul spiței și cu stema ei* (1842, Gheorghe Asachi și colectiv)⁸ etc. Publicația contelui de Foras a fost precedată, cu 12 ani mai devreme, de o notiță care poate fi considerată drept *prima mențiune genealogică modernă despre familia Brâncoveanu*. Despre ce era vorba ?

În 1877, dată la care *Almanahul de Gotha* includea o mențiune despre familia Brâncoveanu (Fig. 2-4)⁹, publicația avea deja în urmă o respectabilă tradiție. Tipărit, pentru prima dată, în 1763, la inițiativa lui Friedrich III, duce de Saxa-Gotha, *Almanahul de Gotha* a devenit cu timpul un anuar al caselor suverane europene, precum și al înaltei nobilimi, fiind publicat fără întrerupere până în 1945, în dublă ediție, germană și franceză. *Almanahul* a apărut în diferite serii (contală, baronială, a străvechii nobilimi netitate și a celei create prin diplome), aceste serii

---

genealogiei – ca mijloc de selecție în sânul boierimii acelei perioade – sunt la fel de bine aplicabile în cazul Țării Românești.

⁶ Ileana Căzan, *Les armoiries, l’emblème et le sceau de Constantin Brâncoveanu*, în „Revue Roumaine d’Histoire”, Tome XXX, Juillet-Décembre, 3-4, 1991, p. 253.

⁷ Amédée conte de Foras, *Notice historique & généalogique sur les princes Bassaraba de Brancovan*, Genève, 1889, p. 21.

⁸ Mihai Sorin Rădulescu, *Genealogie românească. Istoric și bibliografie*, Editura Istros, Brăila, 2000, pp. 15-22.

⁹ *Almanach de Gotha. Annuaire généalogique, diplomatique et statistique*, Gotha, Justus Perthes, 1877, pp. 215-216. Mulțumim și pe această cale cercetătorului Mihai-Alin Pavel, care ne-a pus la dispoziție cu multă sollicitudine acest prețios volum, din vasta sa bibliotecă genealogică.

regăsindu-se doar în privința nobilimii din lumea germanică. *Almanahul de Gotha* a rămas, până astăzi, un instrument de referință în cercetarea genealogică¹⁰.

Ilustrat inițial prin familiile princiare și ducale ale lumii germanice, precum și prin casele suverane ale vechiului Continent, *Almanahul de Gotha* s-a deschis cu timpul și către elitele altor spații geografice: Marea Britanie, Franța, Rusia, statele italiene etc. Prestigiul publicației a făcut ca și alte familii să depună demersuri pentru înscrierea lor în paginile *Almanahului*, cu alte cuvinte în rândul celei mai înalte aristocrații.

Dintre familiile princiare românești – care îi grupau, după obiceiul pământului, pe descendenții în linie masculină ai domnilor de la București și Iași –, mai sunt alte câteva care figurează în *Almanah*: familia Ipsilanti (cu o mențiune în ediția din 1860), familia Bibescu (mențiuni din 1880, 1884-1885), familia Kretzulescu (cu o mențiune în ediția din 1910, în temeiul unui titlu de principe al Regatului Italiei, dobândit în 1900). Față de aceste neamuri, Brâncovenii primiseră și se prevalau de vechile titluri acordate lui Constantin vodă Brâncoveanu. Această calitate a facilitat înscrierea familiei Brâncoveanu în prestigioasa publicație genealogică.

În principiu, cea dintâi mențiune referitoare la o familie înscrisă în *Almanah* trebuia să cuprindă informații privitoare la numele, religia, titlurile (cu toate datele referitoare la primirea de titluri, înălțarea în rang, preluarea titlurilor unei alte familii etc.), descrierea stemei folosite de către familie, o notiță genealogică despre curgerea neamului și – în fine – enumerarea tuturor reprezentanților în viață ai familiei, deopotrivă bărbați și femei (acestea din urmă cu căsătoriile lor).

Mențiunea despre familia Brâncovenilor este interesantă nu numai prin informațiile propriu-zise – în parte adevărate, iar în parte eronate –, cât și prin reflectarea felului în care realitățile nobiliare românești au fost adaptate modelului impus de către o publicație specializată occidentală.

Înainte de toate, numele apare sub forma „*Bassaraba de Brancovan*”, formulă cu rezonanță nobiliară folosită de reprezentanții din secolul al XIX-lea ai acestui neam. Apar apoi informații potrivit cărora membrii familiei erau de religie greco-catolică (!), aceștia rezidând la București și Paris. Notița istorico-genealogică a familiei este alcătuită astfel: „(...) *Familia Basarab, care și-a luat numele de Brâncoveanu de la proprietatea din Brâncoveni, înflorea deja la data întemeierii Țării Românești (1290), principat la a cărui conducere această familie s-a aflat vreme de 400 de ani (...)*”. Emfaza acestui fragment are scopul de a pune în

---

¹⁰ Mihail Dimitrie Sturdza, *Dictionnaire historique et généalogique des Grandes familles de Grèce, d'Albanie et de Constantinople*, Paris, 1983, pp. 36-40 (despre sistemul germanic sau noblețea potrivit *Almanahului de Gotha*).

evidență continuitatea dinastică a Basarabilor, precum și pe cea a Brâncovenilor din Basarabi. Invocarea secolului al XIII-lea nu era întâmplătoare, anul 1290 marcând, precum se știe, tradiția venirii unui voievod din Făgăraș la sud de Carpați¹¹. Pe de altă parte, menționând această dată, Brâncovenii secolului al XIX-lea doreau să urmeze exemplul altor mari și vechi familii europene înscrise în *Almanah* (chiar dacă, în cazul multor astfel de familii, indicarea unei vechimi ce urca până către anul 1000 putea fi totuși documentată, fapt imposibil în cazul neamurilor autohtone ...).

Genealogia familiei Brâncoveanu, precum și *mecanismul* descendenței acesteia din Basarabi constituie lucruri îndeobște cunoscute, asupra cărora nu vom insista (Fig. 5)¹². Trebuie reținut că Brâncovenii secolului al XIX-lea se prevalau de continuitatea lor din Basarabii întemeietori, *asumându-și* mai toate figurile memorabile ale istoriei muntene: Negru Vodă, Neagoe Basarab, Mihai Viteazul, Radu Șerban, Matei Basarab și, bineînțeles, Constantin Brâncoveanu¹³.

Revenind la mențiunea din *Almanahul de Gotha*, vedem că sunt amintite titlurile acordate de către Habsburgii domnilor Radu Șerban și Constantin Brâncoveanu, adică cel de principe al Sfântului Imperiu, respectiv cel de conte al Ungariei și – din nou – cel de principe al Sfântului Imperiu. Dacă în cazul lui Radu Șerban conferirea acestui rang este amintită în treacăt, în cazul lui Constantin Brâncoveanu (*Constantin II*)¹⁴ sunt menționate expres titlurile acordate în 12 mai 1688 (conte al Ungariei)¹⁵, respectiv 30 ianuarie 1695 (principe al Sfântului Imperiu)¹⁶.

---

¹¹ O privire de ansamblu asupra problemei la Constantin Rezachevici, *Cronologia critică a domnilor din Țara Românească și Moldova. 1324-1881. Vol. I (secolele XIV-XVI)*, Editura Enciclopedică, București, 2001, pp. 69-70.

¹² Am consultat, în acest sens, următoarele lucrări: Octav-George Lecca, *Genealogia a 100 de case din Țara Românească și Moldova*, București, 1911, pl. 1^a, 1^b și 2, precum și Constantin Rezachevici, *op. cit.*, planșe genealogice anexe, în afara textului (pentru genealogia Basarabilor – autor genealogie C-tin Rezachevici), respectiv Ștefan Ștefănescu, *Bănia în Țara Românească*, Editura Științifică, București, 1965, planșă genealogică anexă, în afara textului (pentru Craioveștii și descendența lor – autori genealogie Șt. D. Grecianu și I. C. Filitti).

¹³ Amédée conte de Foras, *op. cit.*, p. 5 și următoarele. În același sens și articolul *Brâncoveanu* din publicația „Figuri contemporane din România. Dicționar biografic ilustrat” (ediție bilingvă), București, s. a., pp. 437-439.

¹⁴ *Ibidem* – tabloul genealogic al familiei oferă o altă numerotare, care începe cu domnul Constantin „I” Brâncoveanu, continuă cu fiul său cel mare, Constantin „II” (cel decapitat), apoi cu Constantin „III” (beneficiarul diplomei din 1722 a lui Lazier) și se termină cu Mihail-Constantin „IV” (nepotul de fiu al lui Gheorghe vodă Bibescu și al Zoei adoptată Brâncoveanu).

¹⁵ Un exemplar după diploma originală din 1688 se află la Arhivele Naționale Istorice Centrale, Fond *Peceți II*, doc. 434. Stema este prima dată reprodușă de către contele de Foras (*op. cit.*, pl. 1 și secțiunea „Traduction de la description contenue dans le diplôme

Mențiunea din *Almanah* subliniază, în continuare, succesiva confirmare a titlului princiar, cerută și obținută de Brâncoveni din partea Vienei. Se arată că împăratul Francisc I i-a confirmat, în data de 8 iunie 1807, titlul de principe lui Emanuel (Manole) Brâncoveanu. În fine, se arată și că „(...) Grigore, mare ban al Țării Românești († 1833), fiul principelui Emanuel, neavând copii, a **conferit** (sic.) numele și titlurile sale, precum și proprietatea de la Brâncoveni, întâiului născut al Zoei Brâncoveanu și al prințului (sic.) Gheorghe Dimitrie Bibescu, mai târziu principe domnitor (...)”. Observăm că notița genealogică, redactată pe scurt, nu s-a oprit asupra etapelor legate de continuitatea dintre noii și vechii Brâncoveni. Astfel, din text s-ar putea deduce că Zoe Brâncoveanu a fost fiica naturală a soților Grigore și Safta Brâncoveanu, când de fapt copila fusese doar adoptată. Apoi, iarăși inexactă era mențiunea privitoare la titlul princiar al viitorului domn Gheorghe Dimitrie Bibescu, care nu era altceva decât un simplu boier la data urcării pe tron. Împletirea informațiilor reale cu cele mai puțin sigure continuă cu încă o mențiune, menită să îl asigure pe cititor că reprezentanții din 1877 ai familiei foloseau cu deplin temei titlul de principe. Se arată că „(...) împăratul Francisc-Iosif I, prin decizia datată 25 februarie 1860, confirma demnitatea princiară (...)” a lui Grigore Basarab-Brâncoveanu, „șeful actual al Casei”.

Urmează apoi descrierea stemei familiei¹⁷. Nu era vorba despre stema domnească a lui Constantin Vodă Brâncoveanu (așa cum apare, de exemplu, pe reversul medaliei acestuia - Fig. 6)¹⁸, ci despre cea acordată de împăratul Leopold I boierului Constantin Brâncoveanu, împreună cu titlul de conte al Ungariei (prin diploma amintită din 1688). Este vorba de un scut „de azur, deasupra unei terase verzi, galopând pe un cal alb, un războinic îmbrăcat într-un costum militar roman (alcătuit dintr-o tunică de purpură cu mâneci scurte, cuirasă de aur parțial acoperită de stofă în culoarea tunicii, cingătoare și teacă de aur, coif de aur cu pană de purpură și picioarele goale în cizme de purpură), ținând în mâna dreaptă o spadă, în care este înfipt un cap de turc cu gâtul tăiat și turban alb cu fundul roșu. Cască de argint, cu gratii de aur, încoronată cu o coroană cu fleuroane („diadema regium”). Lambrechini: azur și aur la dextra, respectiv roșu și argint la senestra” (Fig. 7).

Trebuie menționat că această stemă de tip maghiaro-transilvănean, pictată și descrisă în cuprinsul diplomei din 1688, a fost interpretată într-o manieră aparte, cu prilejul alcătuirii mai multor armerii moderne ale Brâncovenilor. Astfel, coiful

---

impérial”), fiind apoi comentată sau reluată și de alți autori (Virgiliu Drăghiceanu, Mateiu Caragiale, Dan Cernovodeanu, Ileana Căzan și Jean N. Mănescu).

¹⁶ Amédée conte de Foras, *op. cit.*, pp. 37-39.

¹⁷ Mai multe la Tudor-Radu Tiron, *Heraldica familiei Brâncoveanu*, în vol. „Familiiile boierești din Moldova și Țara Românească...”, ed. cit., pp. 319-322.

¹⁸ Amédée conte de Foras, *op. cit.*, p. 22.

reprezentat acestei steme era încoronat – ca în mai toate blazoanele nobiliare acordate de principii Transilvaniei ori de Habsburgi (în calitate de împărați ori de regi ai Ungariei) –, cu așa-zisa *diadema regium*, în traducere liberă „coroană regală”. Deși toate stemele din această regiune erau timbrate de o *diadema regium*¹⁹, autorii textului inclus în *Almanahul de Gotha* s-au prevalat de traducerea literală a expresiei. Acesta a fost doar începutul unei interpretări eronate a simbolului în cauză pentru că, în 1889, contele de Foras opina – într-o notă pe marginea stemei Brâncovenilor – că aceștia sunt în drept să folosească în stemă o veritabilă coroană regală²⁰; or, un deceniu sau două mai târziu, prințul Constantin Basarab-Brâncoveanu comanda gravurului parizian Stern un ex-libris în care „călărețul cu cap de turc” era surmontat de coroana regală a ... Ungariei (coroana Sfântului rege Ștefan)²¹ (Fig. 8), detaliul figurând și pe argintăria cu stemă a familiei (Fig. 9)!

Este interesant de subliniat că, prevalându-se doar de stema acordată lui Constantin Brâncoveanu în 1688, Brâncovenii secolului al XIX-lea au făcut conștienți abstracție de armele pe care ei înșiși le foloseau în momentul 1877. Amintim, în treacăt, mai multe tipuri de stemă:

a) armele acordate în 1688, înconjurată de ecusoanele Austriei, Ungariei, Boemiei, Dalmației și Croației (de exemplu, pe sigiliul băneșei Safta Brâncoveanu)²² (Fig. 10), același model regăsindu-se și în galeria cu blazoane a castelului cantacuzinesc de la Bușteni, lucrări pictate pe la începutul secolului al XX-lea (Fig. 11);

b) scut împărțit în 6 părți, cuprinzând însemnele pictate pe diploma din 1688, din care armele propriu-zise ale Brâncovenilor ocupau doar a 5-a parte (de exemplu, pe soclul statuii domniței Bălașa de lângă biserica bucureșteană cu același nume, lucrare a sculptorului Karl Stork)²³ (Fig. 12);

c) scut sfertuit, în I-ul și al IV-lea cartier „capetele de arap” ale Basarabilor; în al II-lea și al III-lea călărețul de la 1688; peste tot, ecusonul cu

¹⁹ Tudor-Radu Tiron, *Despre dreptul la stemă în Transilvania secolului XVII*, în ”Studii și Materiale de Istorie Medie”, vol. XXIV, 2006, pp. 220-221.

²⁰ Amédée conte de Foras, *op. cit.*, secțiunea „Traduction de la description ...”.

²¹ Jean-Nicolas Mănescu, *Despre stemele Brâncovenilor*, în „Arhiva Genealogică”, IV (IX), nr. 3-4, 1997, fig. 6. Mulțumim și pe această cale cercetătorului Mihai-Alin Pavel, care ne-a pus la dispoziție o imagine corespunzătoare a acestui ex-libris.

²² Documentul de la Safta Brâncoveanu, datat 28 octombrie 1838, prin care sunt dăruite Spitalului Brâncovenesc patru parohii și zece sălașe de ȣigani din satul Odobești, județul Dâmbovița – cf. colecția Muzeului Municipiului București, inv. 25.057.

²³ Aceeași stemă se regăsește și pe frumoasele vitralii ale bisericii Domnița Bălașa, lucrate pe la sfârșitul secolului al XIX-lea, precum și pe un sigiliu al familiei, datând din aceeași perioadă – cf. Dan Cernovodeanu, *Știința și arta heraldică în România*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1977, pl. LXXVI, fig. 4-5.

stema Bibeștilor (după cum se poate vedea pe un sigiliu al familiei Basarab-Brâncoveanu din a doua jumătate a secolului al XIX-lea)²⁴ (Fig. 13).

La aceste însemne adăugăm și armele folosite de către fostul domnitor Bibescu în perioada exilului său parizian, sculptate pe monumentul său funerar (incluzând și stema celei de-a doua soții a acestuia, Maria, n. Văcărescu) (Fig. 14), arme care au fost însă atribuite și principelui Grigore Brâncoveanu²⁵ (Fig. 15).

Revenind la textul inserat în *Almanahul de Gotha*, constatăm că acesta se încheie printr-o mențiune referitoare la o altă diplomă cu stemă: „*La aceste titluri și steme șefii (sic!) acestei familii mai adaugă și titlurile ereditare de Conți palatini, de Principi ai Sfântului Imperiu Romano-Bizantin, de Principi ai Țării Românești, precum și titlul de cavaler Clasa I al Ordinului Crucii lui Constantin și Heraclius, cu arme speciale, după cum se recunoaște prin diploma lui Ioan IX Paleologul, conferind aceste drepturi și datată la Viena, în 7 septembrie 1722*”. Despre ce era însă vorba ?

În realitate, documentul în cauză²⁶, amintit și de contele de Foras în istoria familiei Brâncoveanu²⁷, era lipsit de orice valoare juridică ... Ceea ce nu știau Brâncovenii secolului al XIX-lea – și nu știuse nici beneficiarul acestei diplome, adică Constantin III Brâncoveanu (nepot de fiu al voievodului martir) –, era că emitentul acestei diplome, numitul *Ioan IX Paleologul*, era în fapt un cunoscut aventurier și fals pretendent bizantin. Pe numele real Ioan Antoniu Lazier, având o origine umilă, personajul a fost util, o vreme, intereselor Casei de Habsburg în Balcanii începutului de secol XVIII. La un anumit moment, impostorul a fost demascat, dispărând de pe scena istoriei, lăsând în urmă mai multe diplome interesante sub aspectul genealogiei și heraldicii de fantezie²⁸.

Este de la sine înțeles că toate titlurile acordate de către „*Ioan IX Paleologul*” erau lovite de nulitate; în secolul al XIX-lea, familia Brâncoveanu

²⁴ Colecția Muzeului Municipiului București, inv. 109.216. O impresiune după acest sigiliu a fost publicată de D. Cernovodeanu, *op. cit.*, pl. LXXVI, fig. 3.

²⁵ Stema lui Vodă Bibescu de pe frontispiciul capelei acestuia de la Paris a fost publicată de cercetătorul Gabriel Badea-Păun, *Le chapelle Bibesco-Brancovan au cimetière Père Lachaise*, în „Revue Roumaine d'Histoire de l'Art”, Série Beaux-Arts, Tomes XLI-XLII, p. 9 și fig. 4. Aceeași stemă, transmisă autorităților austriece fie de Grigore Basarab-Brâncoveanu, fie de fiul acestuia, Mihai-Constantin, a fost publicată de către C. Reichenauer v. Reichenau, G. v. Csergheö, O. v. Bárczay, *J. Siebmacher's grosses und allgemeines Wappenbuch. Der Adel von Siebenbürgen*, Nürnberg, 1898, pp. 88-89 și pl. 37.

²⁶ Un exemplar după diploma originală din 1722 se află la A.N.I.C., Fond *Peceți II*, doc. 474.

²⁷ Amédée conte de Foras, *op. cit.*, pp. 27-30.

²⁸ Asupra personalității lui Ioan Antoniu Lazier, a se vedea comunicarea lui Maurizio Bettoja, *Un pretins împărat titular al Bizanțului și concesiunile sale nobiliare*, al XII-lea Congres de Genealogie și Heraldică, Iași, 15-18 mai 2003.

ținea însă la rangurile acordate printr-o diplomă pecetluită în toată regula, deși titluri precum „*conte al Sfântului Palat al Lateranului și al Curții Apostolice și Imperiale*”, ori „*cavaler de Mare Cruce al Ordinului ecvestru angelic Constantinian și al lui Heraclius, sub auspiciile Sfântului Gheorghe și a Regulii Sfântului Vasile*”²⁹, ar fi trebuit să dea de gândit ... În orice caz, genealogia publicată în lucrarea contelui de Foras arată că Brâncovenii celei de-a doua jumătăți a secolului al XIX-lea credeau cu toată sinceritatea în titlurile de operetă acordate în 1722, prevalându-se de ele în continuare³⁰. Acesta este și motivul pentru care ei au ținut să menționeze, în *Almanahul de Gotha*, atât diploma în cauză, cât și „armele speciale” acordate cu această ocazie (arme care nu mai sunt descrise) (Fig. 16). În acest context, trebuie amintit că se cunoaște o întreagă serie de falși reprezentanți, mai vechi³¹ sau mai noi³², ai neamului Brâncovenilor³³.

Mențiunea din *Almanah* se încheie cu enumerarea reprezentanților familiei, trei la număr, anume principele Grigore Basarab-Brâncoveanu, soția acestuia, principesa Ralu (n. 2 iulie 1847 – † 16 septembrie 1923), fiica lui Constantin Musurus Pașa, ambasador al Porții la Londra, respectiv fiul lor, principele Mihail-Constantin (n. 1 octombrie 1875 - † 27 august 1967). Deși născută în 1876 (15 noiembrie), principesa Ana-Elisabeta († 30 aprilie 1933), viitoarea scriitoare de limbă franceză (care era sora mai mică a principelui Mihail-Constantin, măritată apoi cu contele de Noailles), nu figurează totuși în *Almanahul de Gotha*. Este de presupus că nașterea sa nu a fost comunicată în timp util redacției *Almanahului*, înainte de apariția numărului din 1877 al acestei publicații³⁴.

²⁹ Amédée conte de Foras, *op. cit.*, pp. 28-29. Din nota 2 rezultă că autorul de Foras confunda (probabil cu bună știință), plăsmuirea cavalească a lui „*Ioan IX Paleologul*” cu Ordinul – veritabil – Constantinian al Sfântului Gheorghe.

³⁰ *Ibidem*, tabloul genealogic al familiei. În același sens și genealogia inclusă în articolul *Brâncoveanu* din vol. „Figuri contemporane ...”, p. 440.

³¹ Îl amintim, de exemplu, pe un anume Lazăr, gruzin din gubernia Tiflis, care se străduia pe la mijlocul secolului al XIX-lea să fie recunoscut drept membru al familiei Brâncoveanu – Paul Cernovodeanu, *O pretinsă descendență a domnului Constantin Brâncoveanu în Georgia. Un studiu de caz*, în „Arhiva Genealogică”, nr. V (X), nr. 3-4, 1998, pp. 27-34.

³² Îl amintim pe așa-numitul „*principe Robert Michael Nicolaus Georg Bassaraba de Brancovan-Kimchiachvilli, principe de Narez, marchiz de Hermosilia, conte de Sfântul Eugeniu*”, în fapt un cunoscut aventurier din cea de-a doua jumătate a secolului trecut, implicat în conferirea mai multor false ordine cavalești – Patrice Chairoff, *Faux chevaliers, vrai gogos (Enquête sur les faux ordres de chevalerie)*, Paris, 1985, pp. 166-180.

³³ Mihail Dim. Sturdza, *Falșii Brâncoveni*, în vol. „Familiiile boierești din Moldova și Țara Românească ...”, ed. cit., pp. 353-354.

³⁴ Nu insistăm asupra genealogiei principilor Basarab-Brâncoveanu după anul 1877.

Am văzut, în cele de mai sus, în ce a constat inserarea uneia dintre cele mai cunoscute familii ale Țării Românești în *Almanahul de Gotha*³⁵. Sursă de primă mână pentru orice genealogist, această publicație face – pe această cale – referire la una din marile familii românești, mențione cu atât mai importantă cu cât privește neamul sfântului voievod Constantin Brâncoveanu. Considerăm că, dincolo de inexactitățile mai mult sau mai puțin voluntare (la momentul 1877), inserarea Brâncovenilor în *Almanahul de Gotha* demonstrează, în final, integrarea elitelor românești în cele europene.

Bibliografie

Arhivele Naționale Istorice Centrale, Fond *Peceți II*.

*** *Almanach de Gotha. Annuaire généalogique, diplomatique et statistique*, Gotha, Justus Perthes, 1877.

Gabriel BADEA-PĂUN, *Le chapelle Bibesco-Brancovan au cimetière Père Lachaise*, în „Revue Roumaine d'Histoire de l'Art”, Série Beaux-Arts, Tomes XLI-XLII.

Dan BERINDEI, *Urmașii lui Constantin Brâncoveanu și locul lor în societatea românească. Genealogie și istorie*, în volumul „Constantin Brâncoveanu”, redactori coordonatori Paul Cernovodeanu, Florin Constantiniu, Editura Academiei R. S. R., București, 1989.

Maurizio BETTOJA, *Un pretins împărat titular al Bizanțului și concesiunile sale nobiliare*, al XII-lea Congres de Genealogie și Heraldică, Iași, 15-18 mai 2003.

Ileana CĂZAN, *Les armoiries, l'emblème et le sceau de Constantin Brâncoveanu*, în „Revue Roumaine d'Histoire”, Tome XXX, Juillet-Décembre, 3-4, 1991.

Dan CERNOVODEANU, *Știința și arta heraldică în România*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1977.

Paul CERNOVODEANU, *O pretinsă descendență a domnului Constantin Brâncoveanu în Georgia. Un studiu de caz*, în „Arhiva Genealogică”, nr. V (X), nr. 3-4, 1998, pp. 27-34.

Patrice CHAIROFF, *Faux chevaliers, vrai gogos (Enquête sur les faux ordres de chevalerie)*, Paris, 1985.

---

³⁵ Brâncovenii mai apar în edițiile *Almanahului* din 1880, p. 223; 1883, p. 231; 1884, p. 231; 1885, p. 238; 1887, p. 237; 1888, p. 237; 1889, p. 236; 1891, p. 270; 1892, p. 293; 1893, p. 310; 1895, p. 339; 1896, p. 304 etc. În edițiile din 1893, p. 310, respectiv 1895, p. 339, sub voce *Bibescu* se regăsește familia Basarab-Brâncoveanu – informații comunicate de către dl. Radu Albu-Comănescu, căruia îi mulțumim și pe această cale.

Amédée conte de FORAS, *Notice historique & généalogique sur les princes Bassaraba de Brancovan*, Genève, 1889.

*** *Familiile boierești din Moldova și Țara Românească. Enciclopedie istorică, genealogică și biografică*, coordonator și coautor Mihai Dim. Sturdza, vol. II, Editura Simetria, București, 2011, pp. 246-354.

Sergiu IOSIPESCU, *Un uitat – marele ban Grigore Brâncoveanu*, în vol. „Familiile boierești din Moldova și Țara Românească. Enciclopedie istorică, genealogică și biografică”, coordonator și coautor Mihai Dim. Sturdza, vol. II, Editura Simetria, București, 2011, pp. 293-305.

Octav-George LECCA, *Genealogia a 100 de case din Țara Românească și Moldova*, București, 1911.

Jean-Nicolas MĂNESCU, *Despre stemele Brâncovenilor*, în „Arhiva Genealogică”, IV (IX), nr. 3-4, 1997.

Mihai Sorin RĂDULESCU, *Genealogie românească. Istoric și bibliografie*, Editura Istros, Brăila, 2000.

C. REICHENAUER v. REICHENAU, G. v. CSERGHEÖ, O. v. BÁRCZAY, *J. Siebmacher's grosses und allgemeines Wappenbuch. Der Adel von Siebenbürgen*, Nürnberg, 1898.

Constantin REZACHEVICI, *Cronologia critică a domnilor din Țara Românească și Moldova. 1324 – 1881. Vol.1 (secolele XIV - XVI)*, Editura Enciclopedică, București, 2001.

Mihail Dimitrie STURDZA, *Dictionnaire historique et généalogique des Grandes familles de Grèce, d'Albanie et de Constantinople*, Paris, 1983.

IDEM, *Falșii Brâncoveni*, în vol. „Familiile boierești din Moldova și Țara Românească. Enciclopedie istorică, genealogică și biografică”, vol. II, Editura Simetria, București, 2011.

Ștefan ȘTEFĂNESCU, *Bănia în Țara Românească*, Editura Științifică, București, 1965.

Tudor-Radu TIRON, *Despre dreptul la stemă în Transilvania secolului XVII*, în „Studii și Materiale de Istorie Medie”, vol. XXIV, 2006.

IDEM, *Heraldica familiei Brâncoveanu*, în vol. „Familiile boierești din Moldova și Țara Românească. Enciclopedie istorică, genealogică și biografică”, vol. II, Editura Simetria, București, 2011, pp. 319-322.

Mihai-Răzvan UNGUREANU, *Genealogia ca expresie a definiției sociale a boierimii moldovenești în epoca regulamentară*, în „Arhiva Genealogică”, nr. III (VIII), 1996, 3-4.

Emil VÎRTOSU, Ion VÎRTOSU, *O sută de ani dela înființarea Așezămintelor Brâncovenești 1838-1938. Volumul I. Documente pentru istoria*

Bisericii, Școalei și Azilului Domnița Bălașa, precum și a Spitalului Brâncovenesc, Monitorul Oficial, București, 1938.

Lista ilustrațiilor

Fig. 1 – Principele Grigore Basarab-Brâncoveanu.

Fig. 2 – Foaie de titlu *Almanahul de la Gotha*.

Fig. 3-4 – File din *Almanahul de la Gotha* cu informații despre familia Brâncoveanu.

Fig. 5 – Descendența Brâncovenilor.

Fig. 6 – Stema domnească a lui Constantin Brâncoveanu.

Fig. 7 – Stema acordată de împăratul Leopold I lui Constantin Brâncoveanu, împreună cu titlul de conte al Ungariei (1688).

Fig. 8 – Ex-libris comandat gravorului parizian Stern.

Fig. 9 – *Călărețul cu cap de turc* pe argintăria cu stemă a familiei.

Fig. 10 – Armele acordate în 1688, înconjurate de ecusoanele Austriei, Ungariei, Boemiei, Dalmației și Croației.

Fig. 11 – Model din galerie cu blazoane a castelului cantacuzinesc de la Bușteni (încep. sec. XX).

Fig. 12 – Scut pe soclul statuii domniței Bălașa de lângă biserica bucureșteană cu același nume, lucrare a sculptorului Karl Stork.

Fig. 13 – Scut de pe un sigiliu al familiei Basarab-Brâncoveanu (a doua jum. a sec. XIX).

Fig. 14 – Scutul principelui Bibescu sculptat pe monumentul său funerar.

Fig. 15 – Scutul principelui Grigore Brâncoveanu.

Fig. 16 – Scutul apărut în *Almanahul de Gotha*.

Fig. 1

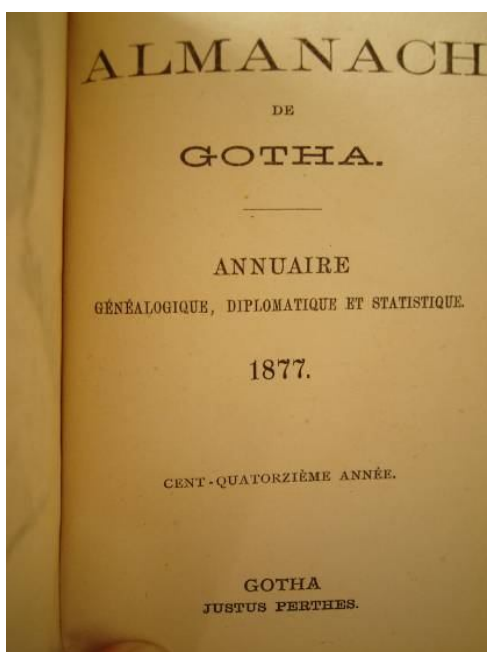

Fig. 2

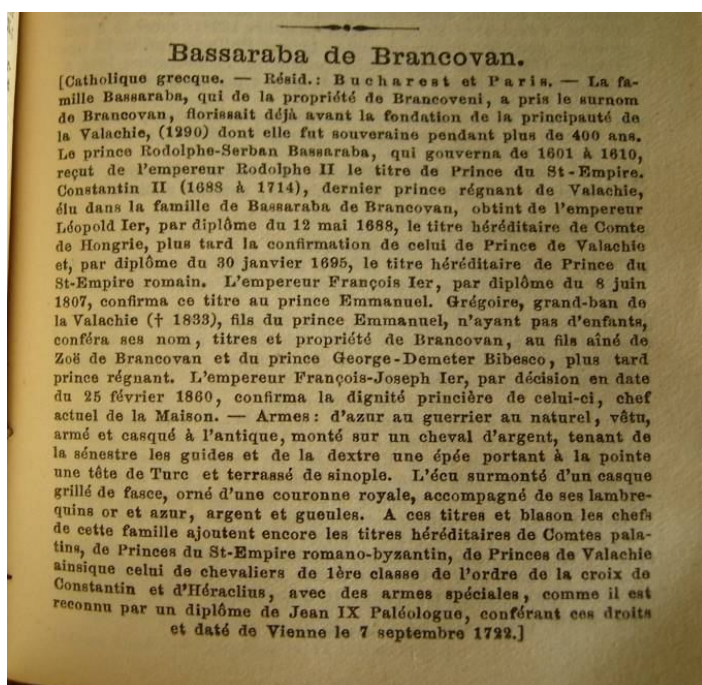

Fig. 3

Pr. Grégoire Bassaraba de Brancovan, né le 12/24 décembre 1827, fils du prince George-Demeter Bibesco, et de Zoë, née princesse de Brancovan; marié le 28 mai 1874 à la
 Pr. Rachel (Rallou), née le 2 juillet 1847, fille de Musurus Pacha, ambassadeur de la Sublime-Porte à Londres.
 Fils: Pr. Michel-Constantin, né le 1er octobre 1875.

Fig. 4

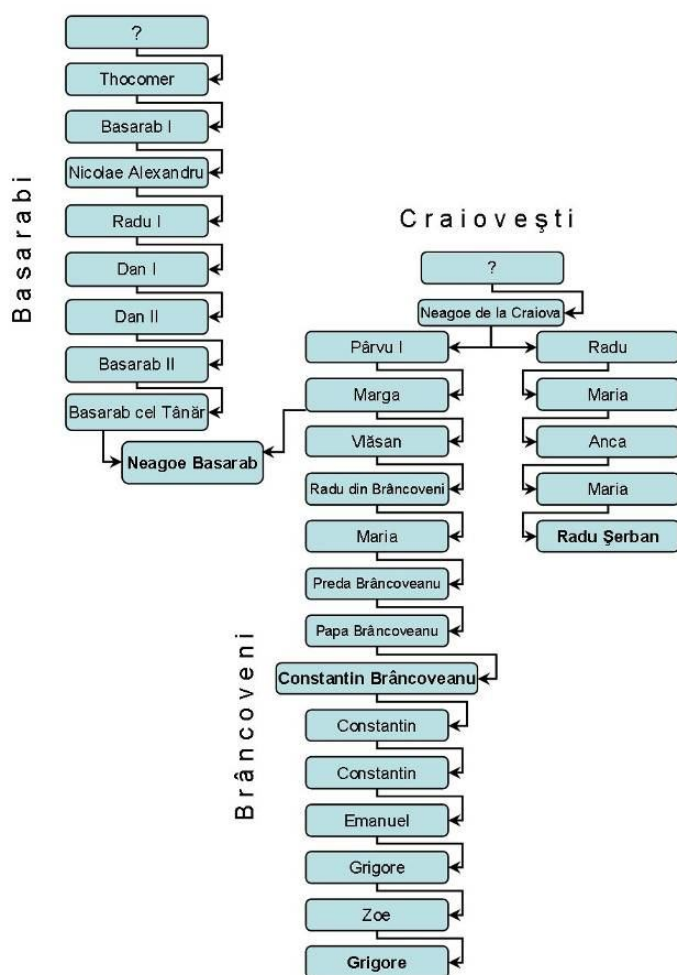

Fig. 5

Fig. 6

Fig. 7

Fig. 8

Fig. 9

Fig. 10

Fig. 11

Fig. 12

Fig. 13

Fig. 14

BASSARABA.

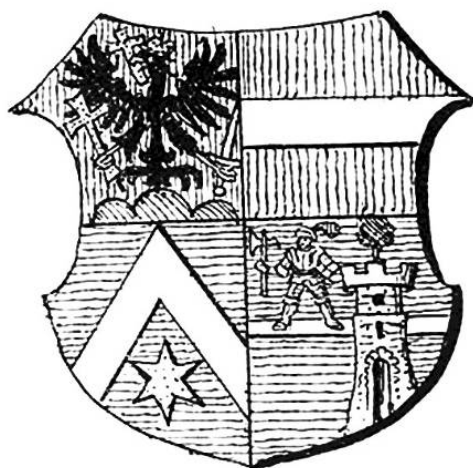

Fig. 15

Fig. 2